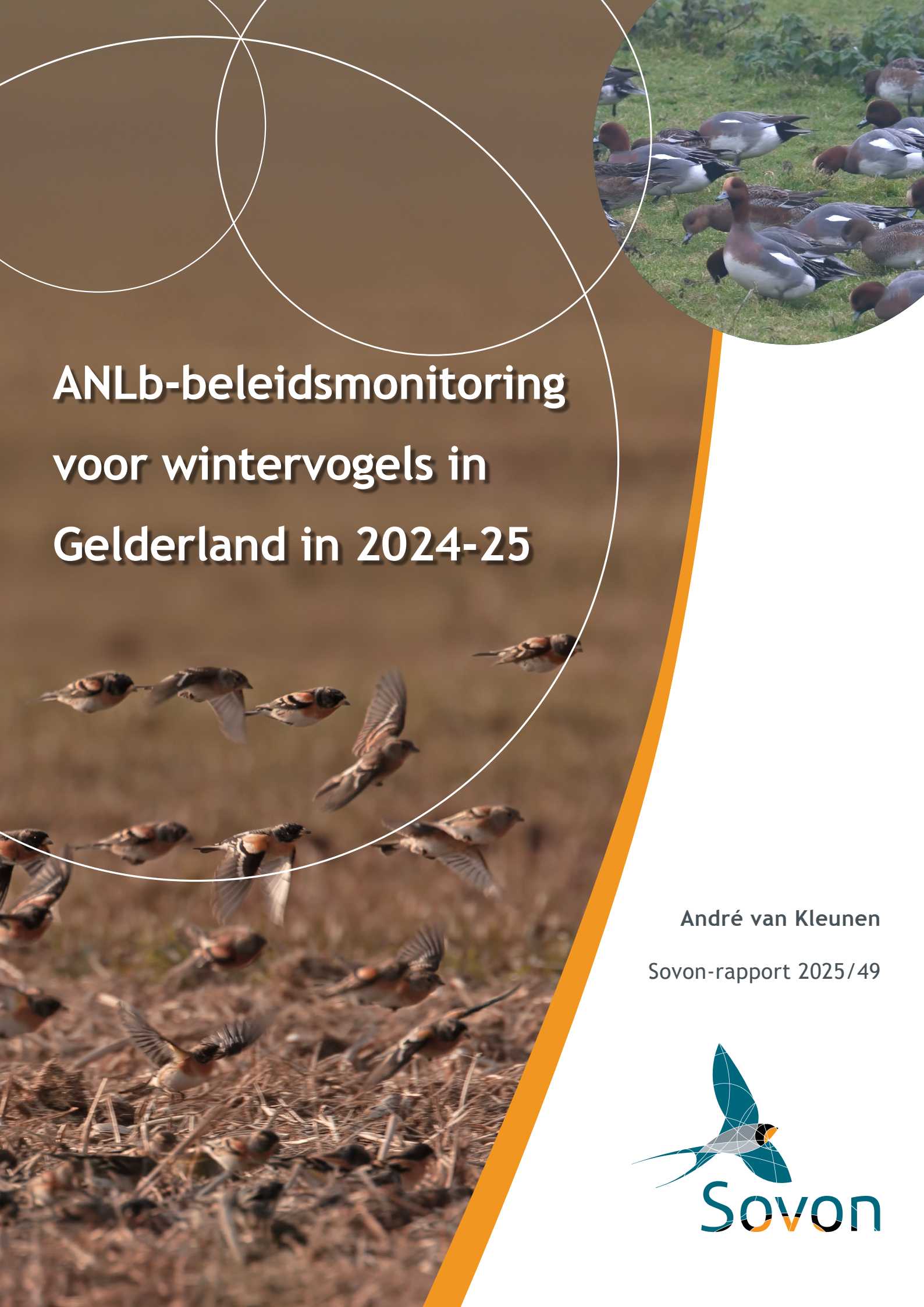

The cover features a brown background with three overlapping white circles in the upper left. A circular inset in the top right shows a group of ducks on grass. A large, curved orange line separates the brown background from the white background on the right. The title is in white text on the brown background. The author and report information are in black text on the white background. The Sovon logo is at the bottom right.

ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2024-25

André van Kleunen

Sovon-rapport 2025/49

ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2024-25

André van Kleunen

Sovon-rapport 2025/49
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van de provincie Gelderland

≡ provincie
Gelderland

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2025

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de provincie Gelderland

Wijze van citeren: van Kleunen A. 2025. ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2024-25. Sovon-rapport 2025/49. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's: Harvey van Diek

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Verantwoording en dankwoord	6
1. Inleiding	7
2. Werkwijze	8
2.1. Doelstelling en aanpak	8
2.2. Toekenningssystematiek telpunten	9
2.3. Methode van het veldwerk	9
2.4. Wervingsacties	10
2.5. Verwerking van gegevens	11
2.6. Weer	11
3. Resultaten winter 2024-2025	12
3.1. Totalen	12
3.2. Soortbesprekingen meetsoorten	15
4. Conclusies en aanbevelingen	21
Literatuur	22
Bijlagen	23
Bijlage 1. Watervogeltelgebieden en PTT-telpunten in Gelderland geteld in 2024-25	23
Bijlage 2. Indeling van meetsoorten en extra soorten in groepen op basis van voedselkeuze	25
Bijlage 3. Aantallen extra soorten en soortgroepen in PTT in seizoen 2024-25	26
Bijlage 4. Basisoverzicht jaartotalen watervogeltellingen	27
Bijlage 5. Basisoverzicht gemiddeld aantal vogels per 100 telpunten in het PTT-project	28
Bijlage 6. Aantallen extra soorten Watervogelmeetnet in 2024-25	29

Verantwoording en dankwoord

Verschillende personen waren betrokken bij de totstandkoming van dit rapport en de uitvoering van het veldwerk dat daaraan ten grondslag lag. In de eerste plaats gaat onze dank uit naar de vele vrijwilligers die binnen de langlopende monitoringprojecten (watervogels en PTT) in de winter van 2024-25 tellingen hebben uitgevoerd in Gelderland. Jeroen Kusters was opdrachtgever namens de provincie Gelderland en voorzag een conceptversie van dit rapport van commentaar. De projectleiding vanuit Sovon was in handen van André van Kleunen. Jelle Abma, Menno Hornman en Jan Schoppers spanden zich in om vrijwilligers te werven. Dirk Zoetebier en Erik van Winden verzorgden de inhoudelijke ondersteuning. Arjen Goutbeek becommentarieerde de conceptversie van dit rapport. Laura Hondshorst nam de lay-out voor haar rekening. Allen worden hartelijk bedankt voor hun bijdragen.

1. Inleiding

De provincie Gelderland wil uitspraken doen over de effectiviteit van Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Eén van de vragen heeft betrekking op de ontwikkelingen van populaties van overwinterende vogels in gebieden waar agrarisch natuurbeheer wordt uitgevoerd. De vraag met betrekking tot de effectiviteit van ANLb hoeft alleen op provinciaal niveau te worden beantwoord en niet op het niveau van de verschillende leefgebieden. In Gelderland worden de volgende meetsoorten als ‘niet-broedvogel’ betrokken bij de beleidsmonitoring en -evaluatie in het kader van ANLb: Blauwe Kiekendief, Geelgors, Goudplevier, Keep en Kleine Zwaan.

Om het effect van ANLb te meten is het noodzakelijk dat er voldoende meetpunten (steekproefgebieden) beschikbaar zijn, zowel binnen als buiten de ANLb-beheerde gebieden. Gebieden zonder ANLb zijn nodig om de situatie in beheerd gebied te kunnen vergelijken met de situatie in regulier agrarisch gebied. Tegen deze achtergrond zijn door Sovon Vogelonderzoek Nederland in het winterhalfjaar van 2024-2025, voor de negende achtereenvolgende winter, monitoringsinventarisaties uitgevoerd van bovengenoemde vijf meetsoorten in Gelderland. Over de monitoring in voorgaande seizoenen is gerapporteerd in Slaterus (2018, 2019), Hornman & Slaterus (2020), van Kleunen (2021, 2022, 2023, 2024) en van Kleunen (2020).

In deze rapportage wordt de aanpak van de monitoring beschreven en worden de resultaten van het seizoen 2024-2025 in beeld gebracht, waarbij de aantallen van doelsoorten tussen ANLb-gebieden en referentiegebieden worden vergeleken. Daarnaast worden samenvattende overzichten gegeven van de aantallen van 25 extra soorten en vijf soortgroepen.

2. Werkwijze

2.1. Doelstelling en aanpak

Het doel is het verzamelen van informatie over de aantalsontwikkelingen van de niet-broedvogelmeetsoorten Blauwe Kiekendief, Geelgors, Goudplevier, Keep en Kleine Zwaan in voor ANLb-monitoring relevante gebieden in Gelderland (dus gebieden met ANLb-maatregelen en boerenlandgebieden zonder). Twee landelijke Netwerk Ecologische Monitoring (NEM)-meetnetten vormen hiervoor de basis: het Meetnet Watervogels en het PTT-project (Punt Transect Tellingen), beiden onderdeel van het Meetnet Wintervogels. In tabel 1 zijn enkele kerncijfers over deze meetnetten samengevat en is aangegeven welke meetnetten voor de soorten in kwestie relevant zijn.

De beoogde monitoring betreft een aanvulling op de bestaande NEM-meetnetten en de inmiddels opgezette landelijke monitoring voor ANLb, die zo opgezet is dat op termijn voor bovenstaande soorten uitspraken kunnen worden gedaan op het niveau van de provincie Gelderland. Het gaat om een provinciale verdichting van het NEM-meetnet, op basis van een extra inspanning bovenop de landelijke coördinatie-inspanning. Daarbij is het streven om de monitoring zoveel mogelijk uit te laten voeren door vrijwillige tellers. De aanvullende inspanning is vooral gericht op het werven en begeleiden van vrijwilligers ten behoeve van het tellen van extra Gelderse meetroutes/plots binnen de bestaande meetnetten. De aanpak is hieronder per meetsoort beschreven.

Tabel 1. Relevante NEM-meetnetten van de vijf 'niet-broedvogelmeetsoorten'. Voor uitleg meetnetten en afkortingen, zie 2.3 Methode van het veldwerk. Toelichting gebruikte afkortingen: NEM = Netwerk Ecologische Monitoring, ANLb = Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, WOT = Wettelijke Onderzoekstaken (Natuur), LVVN = Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur, RWS = Rijkswaterstaat, CBS = Centraal Bureau voor de Statistiek.

**Deze soorten worden weliswaar geregistreerd bij het PTT, maar worden relatief weinig waargenomen.*

Meetnet	Watervogels	PTT
Kader	NEM, ANLb	NEM, ANLb
Opdrachtgevers	WOT/LNV, RWS, BIJ12	BIJ12
Organisatie	Sovon (i.s.m. RWS,CBS)	Sovon
Startjaar	1975	1978
Blauwe Kiekendief	X	X
Geelgors		X
Goudplevier	X	(x)*
Keep		X
Kleine Zwaan	X	(x)*

Blauwe Kiekendief

De Blauwe Kiekendief is vooral in het winterhalfjaar in Gelderland aanwezig. Deze soort foerageert in open agrarische gebieden en op heidevelden op onder meer kleine zoogdieren. Lokaal wordt gezamenlijk overnacht op slaapplekken die vooral liggen in natuurgebieden (moeras, vochtige ruigten). Bij de maandelijkse tellingen van ganzen, zwanen en watervogels wordt de Blauwe Kiekendief al vele jaren standaard meegenomen. Dit levert minimaal totalen per telgebied op. Aanvullend hierop zijn de vrijwillige tellers – net als in de voorgaande winters – opgeroepen om waarnemingen van deze soort nauwkeurig op kaart in te tekenen, zodat een relatie tussen aanwezigheid, het type perceel en de ligging van ANLb-gebieden onderzocht kan worden. Met alleen aan- of afwezigheid per telgebied is die relatie veel lastiger te maken.

Ook in droge, kleinschaliger landschappen, zoals het agrarisch gebied in de Achterhoek, kunnen in de winter Blauwe Kiekendieven voorkomen. In deze gebieden is ingezet op het werven van vrijwilligers voor extra PTT-routes (zie Geelgors en Keep). Voor de Blauwe Kiekendief wordt de informatie daarmee uit twee meetnetten gehaald.

Geelgors en Keep

De monitoring van de Geelgors en de Keep is identiek en geschiedt op basis van het PTT-meetnet. Teunissen (2015) rekenden uit dat voor uitspraken over verschillen in trends op provinciaal niveau ten minste 400 telpunten in of nabij beheerd ANLb-gebied nodig zijn en een vergelijkbaar aantal in referentiegebied. Met een PTT-punt wordt in beginsel een oppervlakte van 28 hectare bestreken (gemiddeld wordt vanaf elk telpunt 300 meter in het rond gekeken). Met 400 punten wordt daardoor een grote steekproef bereikt. Geelgors en vooral Keep zijn in de meeste winters echter schaars in het Gelderse boerenland, waardoor een grotere steekproef dan de 400 telpunten wenselijk is vanwege de kleine trefkans in de telpunten.

Goudplevier

Nederland herbergt met name in oktober en november internationaal belangrijke aantallen Goudplevieren. De monitoring van deze soort in het kader van het Landelijk Meetnet Watervogels gebeurt door middel van maandelijkse tellingen in water(vogel)gebieden, terwijl deze soort voor meer dan de helft in agrarisch gebied buiten wetlands voorkomt (Kleefstra 2014). Binnen Gelderland liggen twee belangrijke concentratiegebieden voor Goudplevier, namelijk de Nijkerkeren Putterpolder en de omgeving van Elburg. Beide gebieden liggen binnen het Meetnet Watervogels en

worden maandelijks van september tot en met april geteld. Voor deze gebieden wordt gestuurd op het nauwkeurig in beeld brengen van de aantallen en exacte locaties van Goudplevier. Aan de vaste vrijwillige watervogeltellers is daarom gevraagd om hun waarnemingen nauwkeurig op kaart in te tekenen.

Kleine Zwaan

In het kader van het Landelijk Meetnet Watervogels worden de belangrijkste gebieden voor de Kleine Zwaan elk winterhalfjaar maandelijks geteld. In Gelderland gaat het vooral om de omgeving van de Randmeren. Daarnaast komen kleine concentraties voor in het Rivierengebied. Om meer te weten te komen over de verspreiding binnen de telgebieden hebben we ook voor deze soort de vrijwillige tellers opgeroepen om waarnemingen nauwkeurig op kaart in te tekenen.

Extra soorten

Net als voor de eerdere rapportages (periode 2020 – 2024) worden de aantallen en dichtheden van 23 extra soorten en vijf soortgroepen in de ANLb- en referentiegebieden samengevat. De gebruikte gegevens zijn afkomstig uit het PTT-project (bijlage 2).

Ten behoeve van de analysemogelijkheden van de ANLb-beleidsmonitoring hebben Kleyheeg (2022) voorgesteld om uit de watervogelmonitoring telgegevens te gebruiken van: Wilde Zwaan, Kolgans, Toendrarietgans, Smient, Kievit en Wulp. Vier van deze zes soorten overlappen met de 23 extra soorten die hierboven zijn genoemd, waardoor het totaal aantal extra soorten nu 25 is.

2.2. Toekenningssystematiek telpunten

Om onderscheid te kunnen maken tussen waarnemingen van vogels in of bij percelen met ANLb-maatregelen en gebieden zonder zijn net als in voorgaande jaren landelijk geldende toekenningscriteria gebruikt:

- meetpunten kwalificeren bij $\geq 75\%$ agrarisch areaal;
- meetpunten kwalificeren als ANLb-meetpunt als ze voor $\geq 10\%$ bestaan uit gebied met ANLb-overeenkomsten (binnen 300 meter buffer).
- referentiegebieden kwalificeren uitsluitend als er geen ANLb-overeenkomsten in liggen (binnen 300 meter buffer);
- in ANLb- en referentiemeetpunten mag maximaal 5% (gerealiseerde) NNN (Natuurnetwerk Nederland) aanwezig zijn.

Bovenstaande toekenningscriteria zijn toegepast op telpunten uit het PTT en op waarnemingen van Kleine Zwaan, Blauwe Kiekendief, Goudplevier, Wilde Zwaan, Kolgans, Toendrarietgans, Smient, Kievit en Wulp waarvan de exacte locatie is ingevoerd tijdens tellingen

ten behoeve van het Landelijk Meetnet Watervogels. Bovenstaande criteria gelden dus voor het gebied dat wordt gevormd door een buffer van 300 m rondom een PTT-telpunt of waarnemingspunt van een soort binnen het Landelijk Meetnet Watervogels.

2.3. Methode van het veldwerk

De voor de ANLb-analyse gebruikte vogeltellingen van 2024-2025 zijn afkomstig uit het Landelijk Meetnet Watervogels en het PTT-project. Beide kennen een eigen methodiek, die hieronder kort wordt besproken.

Landelijk Meetnet Watervogels

Het landelijk Meetnet Watervogels is onderdeel van het NEM en is een samenwerkingsverband tussen Rijkswaterstaat (RWS), het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN), Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Sovon. Het veldwerk wordt grotendeels uitgevoerd door vrijwilligers en medewerkers van het Rijk, provincies, instituten en terreinbeherende organisaties. De monitoring volgt een vaste systematiek met een jaarlijks vergelijkbare telinspanning (Koffijberg 2000, Soldaat 2004) en steunt op twee belangrijke onderdelen:

1. Maandelijks tellingen in monitoringgebieden gedurende het winterhalfjaar. Dit betreft veelal grotere, (inter)nationale wateren, waaronder alle Rijkswateren en waterrijke Natura 2000-gebieden. Hier worden alle watervogelsoorten geteld, inclusief steltlopers. Voorts worden ganzen en zwanen geteld in (inter)nationaal belangrijke foerageergebieden ('ganzengebieden'), veelal in agrarisch gebied. Het overgrote deel van deze gebieden wordt maandelijks van september tot en met april geteld. De Waddenzee, Zoete Rijkswateren en Zoute Delta worden jaarrond geteld vanwege hun grote belang. De resultaten van de maandelijks tellingen vormen de basis voor het bepalen van trends, zowel landelijk als per Natura 2000-gebied.
2. Midwintertelling halverwege januari. Tijdens deze telling worden vele (overige) gebieden onderzocht als aanvulling op de monitoringgebieden, evenals concentratiegebieden van zee-eenden in de Waddenzee en de Noordzee. Deze telling, in het kader van de van Wetlands International, geeft inzicht in de landelijke verspreiding en populatiegrootte van overwinterende watervogels en levert een belangrijke bijdrage aan het periodiek bepalen van internationale populatiegroottes en 1%-normen.

Er wordt gewerkt met vaste telgebieden – met zo goed mogelijk in het veld herkenbare begrenzingen – die overdag worden bezocht en gebiedsdekkend (integraal)

worden geteld op alle aan water gebonden vogelsoorten op een van tevoren vastgestelde datum (in het week-einde in het midden van de maand). Verdere details en achtergrond over de telmethode zijn na te lezen in de door Sovon uitgebrachte telhandleiding (Hornman 2023, <https://www.sovon.nl/tellen/telprojecten/watervogeltelling>). Jaarlijks wordt een rapportage opgesteld over de resultaten van het Landelijke Meetnet Watervogels, waarin onder meer de aantalsontwikkelingen en verspreiding van de onderzochte vogelsoorten worden geschetst (meest recente Hornman (2024), eveneens te downloaden via bovengenoemde link).

De extra inspanningen in het kader van de (Gelderse) ANLb-monitoring zijn er niet op gericht om meer gebieden te tellen, maar om nauwkeuriger de waarnemlocaties van de meetsoorten vast te leggen. Er worden hiervoor puntwaarnemingen verzameld, in plaats van totalen per gebied. Van elk van deze puntwaarnemingen wordt vervolgens gekeken of deze in agrarisch gebied liggen en of er bij de punten al dan niet ANLb-pakketten zijn afgesloten (zie voor nadere toelichting hierop paragraaf 2.2).

PTT-project

Het PTT-project is het langst lopende monitoringproject van Sovon. Het is gestart in 1978, kende enige varianten, maar bestaat tegenwoordig uit een jaarlijkse, landelijke decembertelling. Het heeft als doel om de aantallen en verspreiding vast te leggen van min of meer algemene in Nederland overwinterende vogels. Het gaat zowel om overwinteraars uit Noord- en Oost-Europa als Nederlandse standvogels. Alle aangetroffen soorten worden geteld, wat voor circa 80 soorten onmisbare informatie oplevert. De werkwijze is relatief eenvoudig, het gaat om een éénmalige telling in de periode tussen 15 december tot 1 januari. Er wordt geteld langs een vaste telroute met 20 vaste telpunten. Per punt wordt precies vijf minuten geteld. Verdere details en achtergrond over de telmethode zijn na te lezen in de door Sovon uitgebrachte telhandleiding (van Manen & de Jong 2024, te downloaden via <https://www.sovon.nl/tellen/telprojecten/punt-transect-telling-ptt>).

De extra inspanningen in het kader van de (Gelderse) ANLb-monitoring zijn er op gericht om meer telpunten die bruikbaar zijn voor de ANLb-monitoring te tellen om zodoende van de meetsoorten meer puntwaarnemingen te verzamelen (meer routes in agrarisch gebied). Ook hier geldt dat voor elk van deze puntwaarnemingen vervolgens gekeken wordt of deze in agrarisch gebied liggen en of er bij de punten al dan niet ANLb-pakketten zijn afgesloten (zie voor nadere toelichting hierop paragraaf 2.2).

2.4. Wervingsacties

Op verschillende manieren zijn extra oproepen voor het werven van tellers gedaan, zowel onder vaste watervogeltellers om de meetsoorten op kaart in te tekenen, als onder potentiële nieuwe tellers om voor het PTT te gaan tellen. Deze oproepen werden gedaan via Sovon-nieuwsbrieven (projectniewsbrieven en maandelijkse digitale Sovon-nieuwsbrief) en via social media. De PTT-inspanning was gericht op het geteld krijgen van routes in cultuurland die vorig jaar niet geteld waren. Hiervoor zijn gericht tellers benaderd.

PTT-telpunten

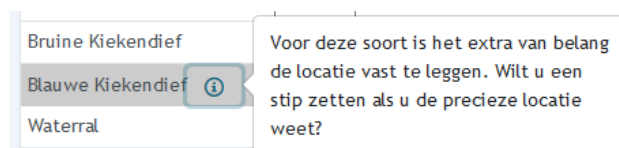
In het seizoen 2024-2025 totaal zijn in totaal 3.304 telpunten onderzocht. Dat is meer dan in vorig seizoen 2023-2024 (2.893 telpunten) en eerdere jaren. Het totale aantal voor de ANLb-monitoring bruikbare telpunten is echter nauwelijks veranderd ten opzichte van het vorige winterseizoen (in ANLb-gebied 404 telpunten in 2024-2025 en 396 telpunten in 2023-2024 en in referentiegebied respectievelijk 449 en 454 telpunten). Het aantal telpunten in ANLb-gebied ligt net boven het streefaantal van 400 telpunten (tabel 2).

Tabel 2. Aantal getelde PTT-telpunten in Gelderland in de winter van 2024-2025, onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied en overig gebied volgens landelijke toekenningscriteria.

Telpunten	Geteld	Streefaantal
ANLb	404	400
Referentie	449	400
Overig	2.451	n.v.t.

Nauwkeurig intekenen tijdens watervogeltellingen

Ook aan de oproep om tijdens watervogeltellingen meetsoorten nauwkeurig op kaart in te tekenen, is gehoor gegeven door de tellers. Daarnaast is bij de online invoer bij de ANLb-soorten een melding (via (i) achter de soort) ingebouwd, waarmee de teller wordt verzocht om van de betreffende soort de exacte locatie vast te leggen (dat kan direct via het bij de invoer naastgelegen digitale kaartje):

In seizoen 2024-2025 werd van 81% van alle goudplevierwaarnemingen de exacte locatie ingevoerd, evenals 82% van alle blauwe kiekendiefwaarnemingen. Van de groepen Kleine Zwanen werd 75% op locatieniveau ingevoerd (zie ook tabellen 4, 5 en 6 in hoofdstuk 3). Van de extra soorten werd van Wilde Zwaan 60% van de waarnemingen op locatieniveau ingevoerd, van Kolgans 86%, van Toendrarietgans 83%, van Smient 84%, van Kievit 83% en van Wulp 83%.

2.5. Verwerking van gegevens

De veldwaarnemingen zijn (zowel voor PTT als watervogels) genoteerd op papieren kaarten of op een digitale kaart op telefoon of tablet. Papieren tellingen zijn na afloop ingevoerd in Avimap. De aantallen per telgebied zijn opgenomen in de landelijke Sovon-databases voor het NEM. Daarnaast zijn de gegevens geëxporteerd naar de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) onder protocol (14.202 voor de watervogeltellingen en 14.204 voor de PTT-tellingen).

2.6. Weer

Het weer speelt op verschillende manieren een rol bij het verrichten van vogeltellingen. Enerzijds is er variatie in de aanwezig- en talrijkheid van vogelsoorten onder verschillende weersomstandigheden (denk aan verschillen tussen zachte en strenge winters) en anderzijds kunnen ongunstige weersomstandigheden zoals mist, regen en harde wind het veldwerk bemoeilijken. In deze paragraaf wordt daarom een beeld geschetst van de weersomstandigheden in het winterseizoen van 2024-25, welke is samengesteld aan de hand van informatie van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI; www.knmi.nl). In tabel 3 worden de weerstatistieken per maand voor de periode september 2024 – april 2025 weergegeven. Hieronder volgt een korte karakterisering van de wintermaanden.

Met een gemiddelde temperatuur in De Bilt van 4,5°C tegen een langjarig gemiddelde van 3,9°C was de winter als geheel vrij zacht. Dit was echter volledig het gevolg van de zeer zachte decembermaand, januari en februari weken qua temperatuur maar weinig af van het langjarig gemiddelde. Met landelijk gemiddeld 185 millimeter neerslag tegen 204 millimeter normaal was de winter als geheel iets aan de droge kant. Met landelijk gemiddeld 195 uren zon tegen een langjarig gemiddelde van 217 uur was de winter aan de sombere kant.

Tabel 3. Enkele weersvariabelen gemeten door KNMI-meetstation De Bilt (gemiddelde temperatuur, aantal zonuren en neerslaghoeveelheid - landelijke gemiddelden) voor de periode september 2024 tot en met april 2025. 'Ref' staat voor langjarig gemiddelde 1991-2020.

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2024-25	Ref	2024-25	Ref	2024-25	Ref
September	15,8	14,7	182	159	103	73
Oktober	12,1	10,9	128	120	52	75
November	6,9	7,0	63	70	92	76
December	6,1	4,2	29	58	75	78
Januari	3,4	3,6	62	68	82	68
Februari	3,9	3,9	103	92	28	58
Maart	7,1	6,5	247	145	6	53
April	11,5	9,8	261	195	30	40

3. Resultaten winter 2024-2025

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van het winterseizoen 2024-2025. Er wordt een overzicht op hoofdlijnen gegeven, waarbij naast de vijf meetsoorten ook aandacht wordt besteed aan een aantal andere vogelsoorten en enkele soortgroepen. Daarna volgen beknopte soortbesprekingen van de meetsoorten. Bijlage 1 geeft de ligging weer van de in 2024-2025 getelde watervogeltelgebieden en PTT-routes die als basis zijn gebruikt voor de ANLb-monitoring in Gelderland.

3.1. Totalen

Watervogeltellingen

Tabellen 4,5 en 6 geven de aantallen weer van respectievelijk Blauwe Kiekendief, Goudplevier en Kleine Zwaan tijdens maandelijkse watervogeltellingen in seizoen 2024-2025 in Gelderland. De aantallen zijn onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied, overig gebied en onbepaald gebied. De categorie onbepaald betreft gebiedstotalen van waarnemingen die niet op kaart werden ingetekend en zodoende niet (met zekerheid) konden worden toegekend aan één van de andere categorieën. Voor de ANLb-monitoring leveren

alleen de categorieën ANLb en referentie bruikbare informatie op. Een basisoverzicht met de jaartotalen per stratum sinds 2016-2017 is opgenomen in bijlage 4.

Het aantal Blauwe Kiekendieven was dit seizoen lager dan vorige winter (tabel 4; bijlage 4). De meeste Blauwe Kiekendieven werden vastgesteld in overige gebieden. De meeste Goudplevieren zaten net als in 2023-2024 in overige gebieden en daarna in ANLb-gebieden. De soort ontbrak weer in referentiegebieden (tabel 5). De totale aantallen (9.394) lagen beduidend lager dan in het vorige winterseizoen, 2023-2024 (toen 15.096 ex.). Sinds de start van deze monitoring in 2016-2017 zijn de aantallen in ANLb-gebieden sterk afgenomen, maar in “overige” toegenomen (bijlage 4).

De aantallen Kleine Zwanen nemen sinds 2016-2017 af in de monitoring (bijlage 4). Alleen in januari 2025 werden acht Kleine Zwanen geteld (tabel 6). De soort ontbrak geheel in ANLb- en referentiegebieden.

De aantallen van de zes extra soorten uit de watervogelmonitoring (Wilde Zwaan, Kolgans, Toendrarietgans, Smient, Kievit en Wulp) zijn opgenomen in Bijlage 6.

Tabel 4. Aantallen Blauwe Kiekendieven vastgesteld tijdens watervogeltellingen in Gelderland in seizoen 2024-2025, onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied, overig gebied en onbepaald gebied. Onbepaald betreft aantallen die op telgebiedniveau zijn opgegeven.

Stratum	sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	Totaal
ANLb			3	1	2	2	2		10
Referentie				2		4	2		8
Overig		1	6	5	4	6	2		24
Onbepaald				2	1	3	1	1	8
Totaal	0	1	9	10	7	15	7	1	50

Tabel 5. Aantallen Goudplevieren vastgesteld tijdens watervogeltellingen in Gelderland in seizoen 2024-2025, onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied, overig gebied en onbepaald gebied. Onbepaald betreft aantallen die op telgebiedniveau zijn opgegeven.

Stratum	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	Totaal
ANLb	210	319	148	434	560	750	403		2824
Referentie									0
Overig	216	195	2703	1476	455	850	355	1	6251
Onbepaald	2			3		130	184		319
Totaal	428	514	2851	1913	1015	1730	942	1	9394

Tabel 6. Aantallen Kleine Zwanen vastgesteld tijdens watervogeltellingen in Gelderland in seizoen 2024-2025, onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied, overig gebied en onbepaald gebied. Onbepaald betreft aantallen die op telgebiedniveau zijn opgegeven.

Stratum	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	Totaal
ANLb									0
Referentie									0
Overig					6				6
Onbepaald					2				2
Totaal	0	0	0	0	8	0	0	0	8

PTT-tellingen

De resultaten van de PTT-tellingen worden weergegeven in tabel 7, merk op dat het aantal getelde punten per stratum verschilt (zie eerste kolom). De vastgestelde aantallen vogels zijn onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied en overig gebied. Zoals ook al is aangegeven bij de watervogels, leveren voor de ANLb-monitoring alleen de categorieën ANLb en referentie bruikbare informatie op. Een basisoverzicht met de gemiddelde aantallen per telpunt per stratum sinds 2016-2017 is opgenomen in bijlage 5.

Vergeleken met de winter van 2023-2024 zijn de dichtheden van Blauwe Kiekendieven in ANLb-gebieden en referentiegebieden flink afgenomen (van 3,0 naar 0,7 vogels per 100 telpunten; tabel 7). De dichtheden in ANLb- en referentiegebieden fluctueren enigszins sinds de start van deze monitoring in 2016-17 (bijlage 5).

De dichtheden van Geelgors zijn ten opzichte van vorig seizoen sterk afgenomen in ANLb-gebieden (van 6,1 naar 2,0 vogels per 100 telpunten) en in

referentiegebieden verder afgenomen (van 1,5 naar slechts 0,2 vogels per 100 telpunten; tabel 7). De dichtheden in ANLb-gebieden fluctueren enigszins sinds de start van deze monitoring in 2016-2017. In referentiegebieden zijn deze afgenomen, met een opleving in de voorgaande twee seizoenen (bijlage 5).

In 2024-2025 werden maar liefst 1100 Goudplevieren vastgesteld in ANLb-gebieden, alle op één telpunt. In referentiegebieden ging het om 13 exemplaren (tabel 7). Het meerjarige beeld laat afwezigheid zien of zeer lage aantallen in zowel ANLb- als referentiegebieden (bijlage 5).

De dichtheden van Keep zijn wat hoger dan in het vorige seizoen in ANLb-gebieden, maar lager in referentiegebieden (tabel 7). De aantallen fluctueren sterk sinds de start van deze monitoring in 2016-17 (bijlage 5).

De Kleine Zwaan ontbrak in zowel ANLb- als referentiegebieden. De soort is sinds het begin van de monitoring afwezig of zeer schaars vertegenwoordigd in de PTT-tellingen (tabel 7, bijlage 5).

Stratum	ANLb	Referentie	Overige
Totaal aantal telpunten	404	449	2451
Blauwe Kiekendief			
n telpunten present	3	6	12
n vogels	3	6	12
n vogels per 100 telpunten	0,7	1,3	0,5
Geelgors			
n telpunten present	6	1	6
n vogels	8	1	14
n vogels per 100 telpunten	2	0,2	0,6
Goudplevier			
n telpunten present	1	2	3
n vogels	1100	13	991
n vogels per 100 telpunten	272,3	2,9	40,4
Keep			
n telpunten present	9	1	103
n vogels	17	5	1055
n vogels per 100 telpunten	4,2	1,1	43
Kleine Zwaan			
n telpunten present	0	0	1
n vogels	0	0	1
n vogels per 100 telpunten	0	0	0,04

Tabel 7. Aantallen en relatieve dichtheden van Blauwe Kiekendieven, Geelgorzen, Goudplevieren, Kepen en Kleine Zwanen vastgesteld tijdens PTT-tellingen in Gelderland in de winter van 2024-2025 (periode 15 december tot en met 1 januari), onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied en overig gebied.

Groep zaadeters

De ANLb-metsoorten Geelgors en Keep worden in de winter geregeld aangetroffen in gemengde groepen samen met andere zaadetende zangvogelsoorten. Om een beeld te vormen van in hoeverre daar in de winter van 2024-2025 in het agrarisch gebied in Gelderland sprake van was, zijn ook van Groenling, Kneu, Rietgors en Ringmus de aantallen uit de PTT-tellingen nader bekeken.

Van al deze soorten was de Keep het talrijkst, met in totaal 1.077 geregistreerde exemplaren tijdens de PTT-tellingen. Daarna volgden Groenling (148 ex.), Ringmus (66 ex.), Rietgors (23 ex.), Kneu (24 ex.) en Geelgors (23 ex.). Net als in 2023-2024 bereikten Groenling, Kneu en Rietgors hogere dichtheden in referentiegebieden dan in ANLb-gebieden. De Ringmus was in tegenstelling tot in 2023-2024 wel relatief talrijk in ANLb-gebieden (tabel 8).

Op geen enkel ANLb-telpunt werden tien of meer exemplaren van zaadeters vastgesteld. Er waren twee

telpunten met meer dan één soort zaadeter. Er waren weliswaar twee referentietelpunten met tien of meer zaadeters, maar er waren geen telpunten met meer dan één soort (tabel 9).

Overige extra soorten en soortgroepen

Naast bovengenoemde soorten, is ook van 23 andere extra vogelsoorten en vijf soortgroepen een overzicht gemaakt van de in het seizoen 2024-2025 in het PTT-meetnet aangetroffen aantallen in ANLb- en referentietelpunten. Dit overzicht is opgenomen in bijlage 3. Qua aantallen zijn in grote groepen voorkomende soorten als Kolgans, Grauwe Gans, Kievit en Spreeuw het talrijkst. Qua verspreiding (aantal telpunten waarin aanwezig) zijn dat soorten als Zwarte Kraai, Houtduif en Vink. De aantallen van alle soorten tezamen zijn iets hoger in referentiegebieden dan in ANLb-gebieden. Voor de meetsoorten is dit andersom. Voor de soortgroepen geldt dat alleen de aantallen van bodemdiereters wat hoger waren in ANLb-gebieden. De aantallen van roofvogels, graseters, zaadeters en soorten met een diverse voedselkeuze waren hoger in referentiegebieden.

Stratum	ANLb	Referentie	Overige
Totaal aantal telpunten	404	449	2451
Groenling			
n telpunten present	10	9	37
n vogels	14	35	99
n vogels per 100 telpunten	3,5	7,8	4
Kneu			
n telpunten present	0	1	1
n vogels	0	22	2
n vogels per 100 telpunten	0	4,9	0,1
Rietgors			
n telpunten present	2	3	15
n vogels	2	3	18
n vogels per 100 telpunten	0,5	0,7	0,7
Ringmus			
n telpunten present	7	2	6
n vogels	14	4	48
n vogels per 100 telpunten	3,5	0,9	2

Tabel 8. Aantallen en relatieve dichtheden van Groenling, Kneu, Rietgors en Ringmus vastgesteld tijdens PTT-tellingen in Gelderland in de winter van 2024-25 (periode 15 december tot en met 1 januari), onderverdeeld in ANLb-gebied, referentiegebied en overig gebied.

Tabel 9. Aanwezigheid van groepen (≥ 10 exemplaren bijeen) van Geelgors, Groenling, Keep, Kneu, Rietgors en/of Ringmus op PTT-telpunten geteld in Gelderland in de winter van 2024-25 en het aantal telpunten waar minimaal twee van die soorten zijn vastgesteld.

Stratum	ANLb	Referentie	Overige	Totaal
Onderzochte telpunten	404	449	2451	3304
Punten met ≥ 10 exemplaren	0	2	26	28
Punten met ≥ 10 exemplaren (%)	0	0,4	1,1	1,5
Punten met ≥ 2 soorten	2	0	7	9
Punten met ≥ 2 soorten (%)	0,5	0	0,3	0,8

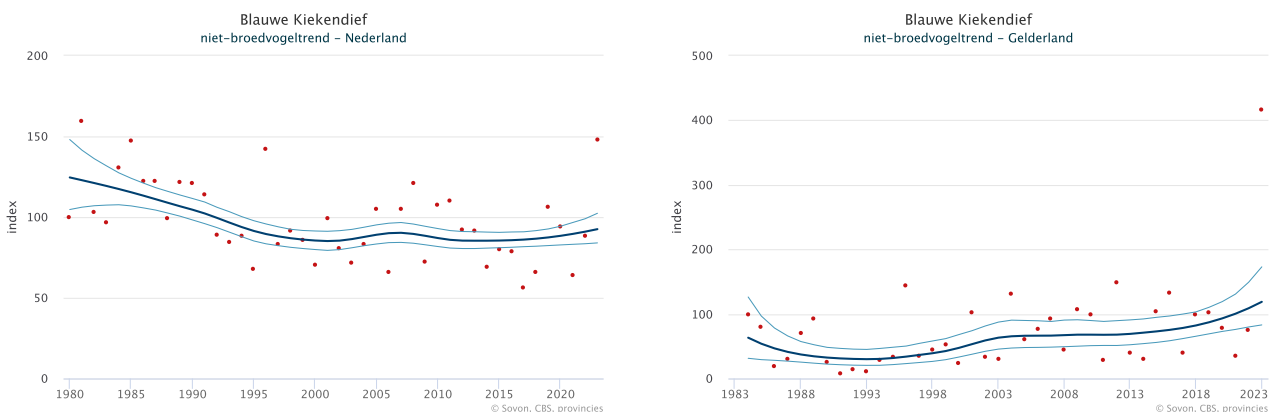
3.2. Soortbesprekingen meetsoorten

Hieronder wordt voor de vijf onderzochte meetsoorten een korte toelichting gegeven op de resultaten uit de winter van 2024-25.

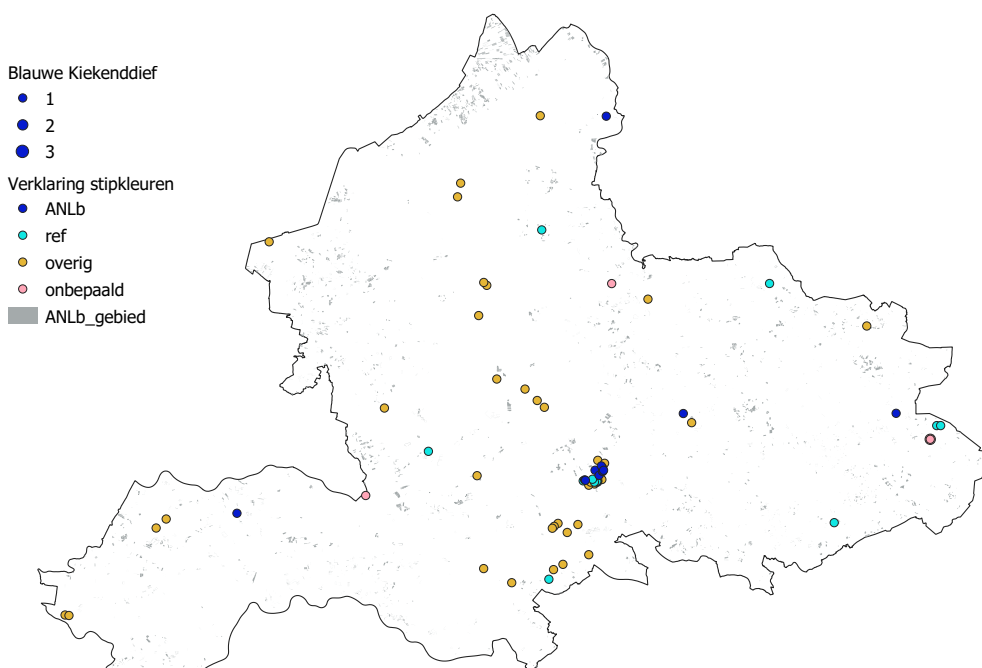
Blauwe Kiekendief

Naast de kleine aantallen broedvogels van het Waddengebied overwinteren enkele honderden broedvogels van buiten Nederland verspreid over het land (meest recente schatting (2013-2015) 400-800 ex.; Sovon 2018). Overwinterende Blauwe Kiekendieven worden verspreid over het gehele land aangetroffen. De aantallen zijn sinds 1980 afgenomen, maar recent is er sprake van enige toename (zie figuur 1). Provincies met de ruimste verspreiding zijn Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland en Zeeland. Elders zijn meer plekken aan te wijzen waar de soort verstek laat gaan. Dat

betreft bijvoorbeeld aaneengesloten bossen, zoals op de Veluwe. Ze gebruiken gezamenlijke slaapplekken in hoogveen- en heidegebieden, moerassen en boerenland waar tot enkele tientallen vogels bijeenkomen. Voor onder meer deze soort worden wel speciale vogelakkers aangelegd, die veel muizen aantrekken. Onderzoek uitgevoerd in Groningen laat echter zien dat Blauwe Kiekendieven vooral foerageerden in intensief beheerd grasland. Mogelijk heeft dit te maken met de vangbaarheid van de muizen. Hieraan zou bij de aanleg van vogelakkers aandacht kunnen worden besteed (Vervoort & Klaassen 2016). Overigens bleken de voor akkervogels en muizen aantrekkelijke hamsterreservaten in Zuid-Limburg wel goed foerageergebied voor Blauwe Kiekendieven (de Boer 2013). De najaarstrek speelt zich grotendeels in oktober en begin november af. Streng winterweer in ons land en ten noordoosten daarvan zorgt vaak voor enige toestroom van Blauwe

Figuur 1. Trend van de Blauwe Kiekendief (niet-broedvogels) in Nederland (links) en Gelderland (rechts), gebaseerd op het Punt Transect Tellingen (PTT)-project. Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten; beginjaar altijd op 100), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn).

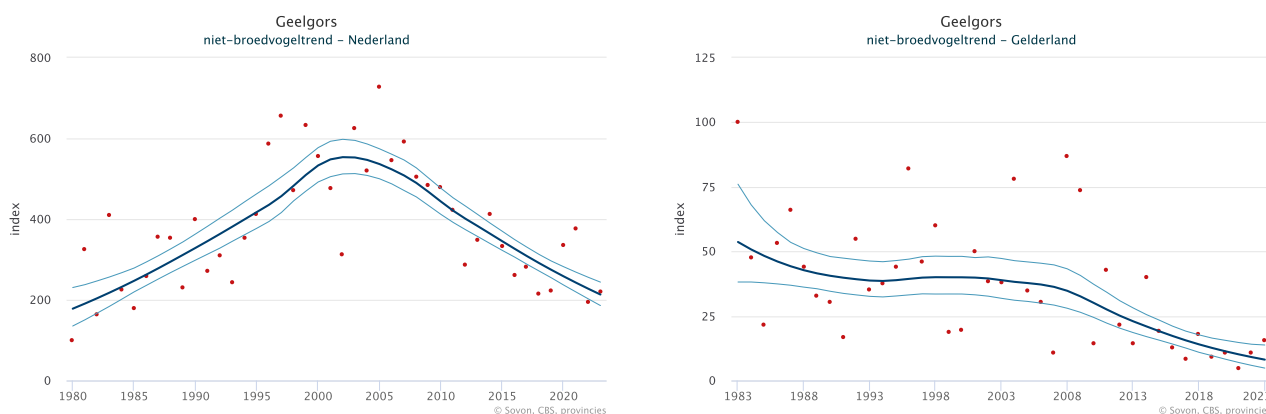
Figuur 2. Waarnemingen van Blauwe Kiekendieven in Gelderland in de winter van 2024-25 verricht tijdens tellingen in het kader van de ANLb-monitoring (PTT en Watervogeltellingen).

Kiekendieven. Tot diep in de winter kunnen zodoende verplaatsingen optreden.

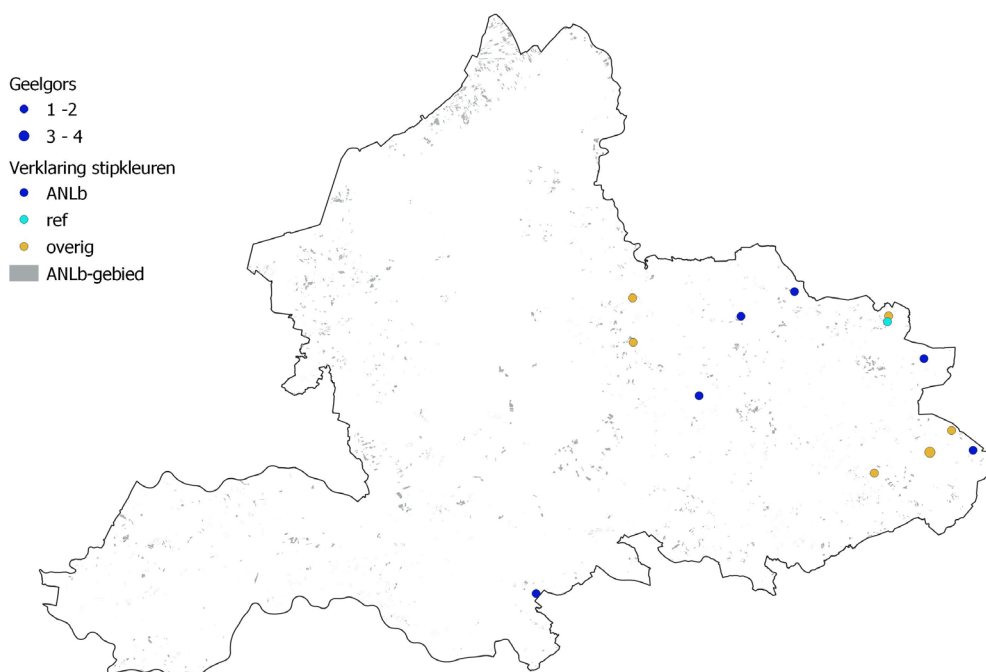
In Gelderland is de soort vrij schaars, met een cluster van waarnemingen ten oosten van Arnhem (figuur 2). De aantalsontwikkeling sinds 1984 is positief, maar over de laatste twaalf jaar is geen trend aantoonbaar (zie figuur 1). Tijdens de watervogeltellingen van september 2024 tot en met april 2025 werden er voor alle maanden opgeteld in totaal 50 Blauwe Kiekendieven geteld, waarvan de meeste (15 ex.) in februari. Dit is minder dan in het vorige seizoen, 2023-2024 (toen 75 ex.). In het PTT werden in 2024-25 totaal 21 Blauwe Kiekendieven geteld. De meeste vogels werden vastgesteld in graslanden, waarbij de relatieve dichtheid (aantal vogels per telpunt) in gebieden met ANLb-pakketten lager was dan in referentiegebieden. Het vorige seizoen, 2023-2024 waren die ongeveer even hoog.

Geelgors

Van de Geelgors blijven de Nederlandse broedvogels hoofdzakelijk in eigen land en vormen wintergroepen op voedselrijke plekken. De soort is weinig talrijk in gebieden met intensieve akkerbouw en veeteelt. Faunaranden ingezaaid met een insecten- en vogel-vriendelijk zaaimengsel die meestal niet geoogst worden, kunnen echter wel overwinterende Geelgorzen aantrekken. Hetzelfde geldt voor wintervoedselveldjes met (niet geoogste) zomergranen (van Manen 2013). In uitzonderlijke gevallen, zoals de voor de hamster ingerichte akkers in Zuid-Limburg, gaat het om groepen van vele honderden exemplaren of zelfs meer. Doortrek van Scandinavische en Duitse vogels treedt alleen op bescheiden schaal op. De meeste trek vindt plaats in oktober en begin november. Van de voorjaarsstrek is weinig te merken, maar deze wordt in februari en maart sporadisch opgemerkt.

Figuur 3. Trend van de Geelgors (niet-broedvogels) in Nederland (links) en Gelderland (rechts), gebaseerd op het Punt Transect Tellingen (PTT)-project. Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten; beginjaar altijd op 100), de berekende trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn).

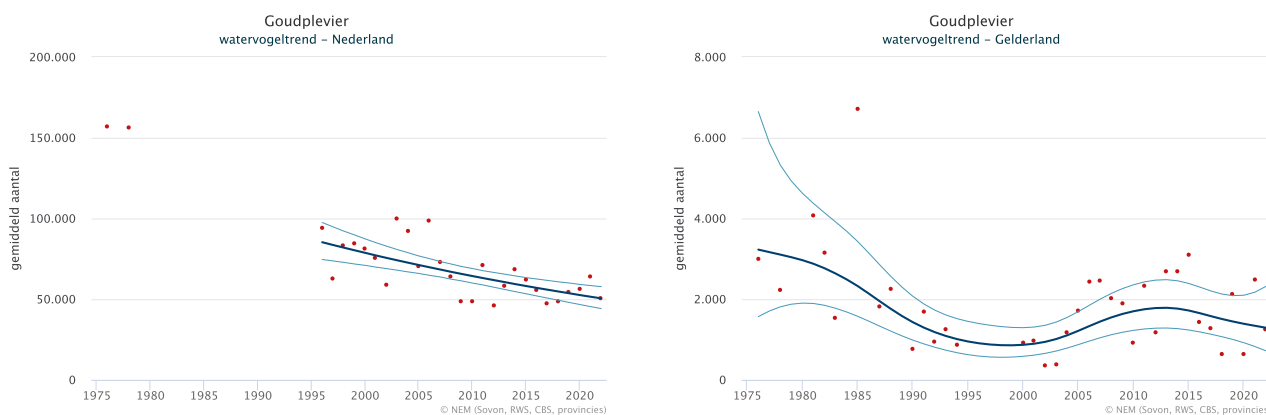
Figuur 4. Waarnemingen van Geelgorzen in Gelderland in de winter van 2024-25 verricht tijdens tellingen in het kader van de ANLb-monitoring.

Overwinterende Geelgorzen worden hoofdzakelijk aangetroffen in Oost-Nederland. Vooral Drenthe en Zuidoost-Groningen zijn van belang voor de soort, maar ook op diverse plekken in Overijssel, Gelderland, het oosten van Noord-Brabant en Limburg is de soort betrekkelijk goed vertegenwoordigd. De aantallen staan de laatste jaren wel flink onder druk (figuur 3).

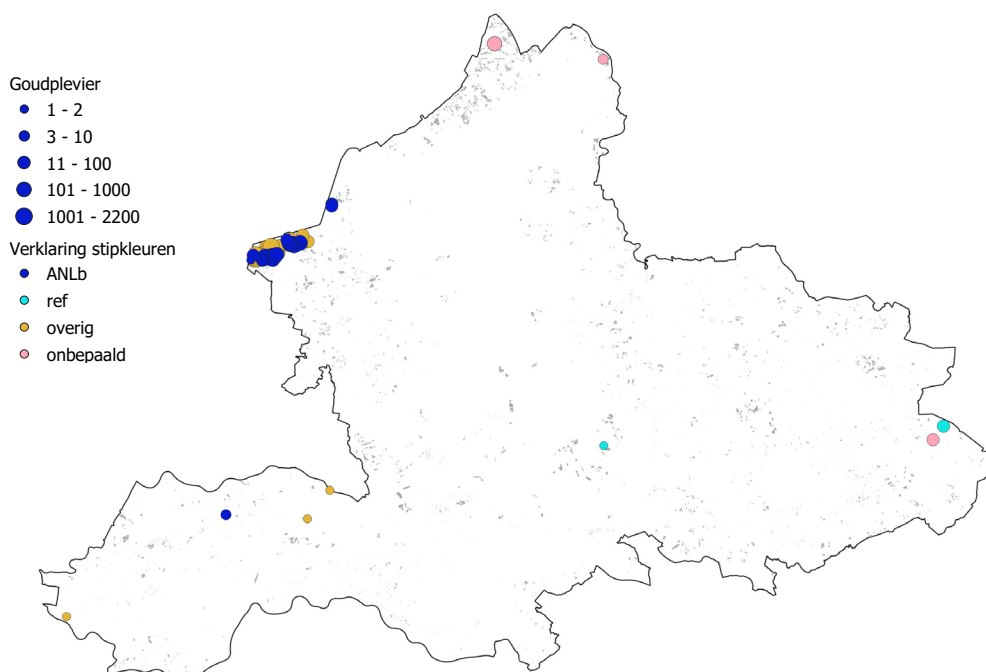
In totaal werden in 2024-2025 in Gelderland 21 Geelgorzen aangetroffen, vrijwel alleen in de Achterhoek (figuur 4). Dit is beduidend minder dan in het vorige seizoen 2023-2024 (toen 75 ex.). De dichtheid in ANLb-gebied was beduidend hoger dan in referentiegebied (resp. 2,0 en 0,2 vogels per 100 telpunten; tabel 7).

Goudplevier

De najaarstrek van deze soort krijgt vorm in augustus en leidt tot piekaantallen in oktober en november. De grootste concentraties bevinden zich dan in het Waddengebied en in open boerenland in het westen en noorden van het land. Het voorkomen in de winter wordt sterk door het weer bepaald. In zachte winters blijven grote aantallen pleisteren in Nederland, maar bij strenge vorst verdwijnen ze vrijwel helemaal. De voorjaarsstrek vindt grotendeels plaats tussen eind februari en half april. Het geschatte maximum komt tegenwoordig uit op 160.000-180.000 exemplaren met een piek in november (periode 2016-2021; <https://stats.sovon.nl/stats/soort/4850>). Vergeleken met de situatie rond 1975 zijn Goudplevieren uit grote delen van het binnenland verdwenen, in ieder geval uit

Figuur 5. Trend van de Goudplevier (niet-broedvogels) in Nederland (links) en Gelderland (rechts), gebaseerd op het Landelijk Meetnet Watervogels (seizoenen juli tot en met juni). Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). De rechter figuur is veranderd ten opzichte van die in de rapportage over 2023-24. Dit heeft te maken met een iets veranderde bijschattingsmethode van het CBS. Deze zal nog geëvalueerd worden.

Figuur 6. Waarnemingen van Goudplevieren in Gelderland in de winter van 2024-25 verricht tijdens tellingen in het kader van de ANLb-monitoring (PTT en Watervogeltellingen).

intensief gebruikt boerenland. Tegelijkertijd namen de aantallen in de Waddenzee sterk toe (inmiddels gestabiliseerd).

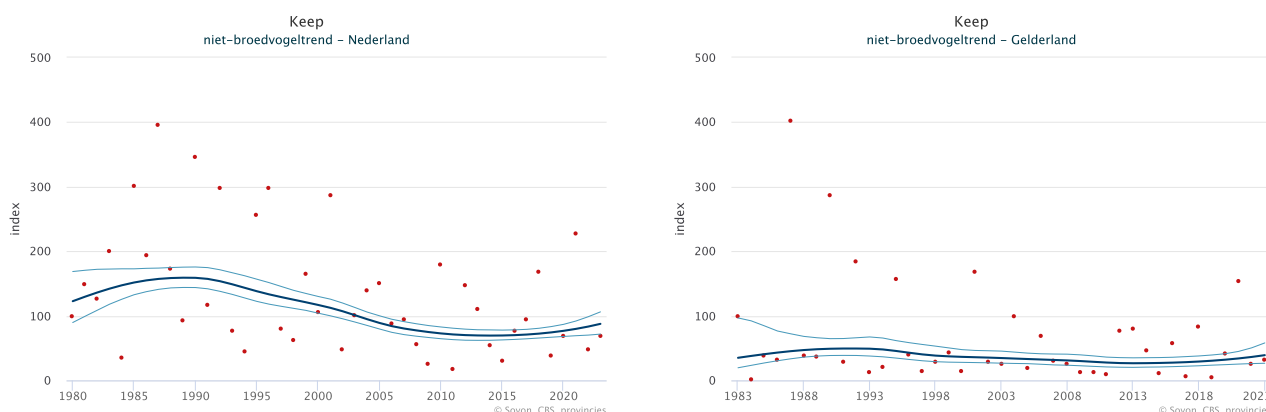
De Goudplevier houdt zich in Nederland voornamelijk op in open agrarisch landschap en in het intergetijdengebied. In het agrarische landschap bestaat het voedselbiotoop vooral uit graslanden met een korte grazige vegetatie. Goudplevieren hebben daarbij de voorkeur voor oude graslanden op kleigrond en op klei-op-veengrond. Plaatselijk zoeken Goudplevieren ook voedsel op stoppelvelden en akkers met oogstresten of op braakliggende akkers, vooral na regenval. Dit is vooral het geval als er grasland in de buurt ligt. Het voorkomen in open agrarisch landschap kan sterk aan belang inboeten door een verslechtering van het voedselaanbod, bijvoorbeeld door verdroging (wormen slechter bereikbaar), zware bemesting (leidend tot dichte en snel groeiende grasmatten) en het verdwijnen van oude graslanden (scheuren, omzetten in intensief raaigras of akkerland).

Overwinterende Goudplevieren worden hoofdzakelijk aangetroffen in Laag-Nederland in de kustprovincies, de Randmeerkust vormt de huidige grens van de verspreiding in ons land. Tegenwoordig wordt de soort in Gelderland alleen nog in aantallen van betekenis opgemerkt in de polders rond Nijkerk en Elburg. Op de lange termijn (sinds 1980) zijn de aantallen hier ook afgenomen, maar de soort kende er wel een opleving tussen 2000 en 2015. Sindsdien lijken de aantallen weer wat af te nemen (figuur 5). Het Rivierengebied, in het verleden eveneens een overwinteringsgebied van betekenis, is inmiddels al enige tijd verstoken van grote

aantallen. De verspreiding in de winter van 2024-25 (zie figuur 6) lijkt sterk op die in de voorgaande seizoenen, met grote groepen Goudplevieren in de polders bij Nijkerk (Arkemheen) en Elburg, vooral in overig gebied. De aantallen piekten deze keer in november. De aantallen (9.394) zijn beduidend lager dan in het vorige seizoen (15.096). De meeste Goudplevieren zaten net als in 2023-2024 in overige gebieden en daarna in ANLb-gebieden. De soort ontbrak weer in referentiegebieden. Sinds de start van deze monitoring in 2016-2017 zijn de aantallen in ANLb-gebieden sterk afgenomen, maar in “overige” toegenomen.

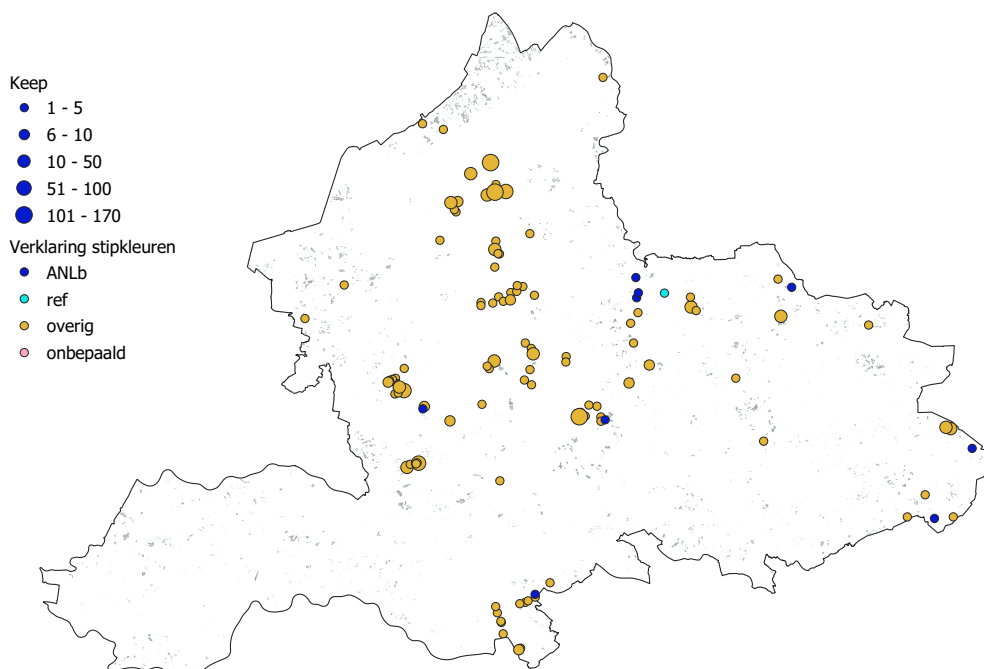
Keep

In de trektijd en winter duiken Scandinavische en West-Russische Kepen in ons land op. Ze zijn het talrijkst in bosrijke streken, langs bosranden en in lanen in cultuurland, vooral in gebieden met veel beuken. De najaarstrek begint eind september, piekt meestal in de tweede helft van oktober en houdt aan tot diep in november. De jaarlijks waargenomen aantallen schommelen hevig en dat geldt ook voor de aantallen overwintelaars. Er wordt vaak een verband verondersteld met het bulkvoedsel voor de soort: aanbod van beukenootjes (beukenmast). Van Manen (2018) laat echter zien dat de trend in Nederland vooral gestuurd wordt door een afname van de aantallen in de broedgebieden. Ondanks de hevige jaarlijkse schommelingen vertoont de landelijke trend van overwintelaars een afname sinds 1980, maar een toename in de laatste twaalf jaar (zie figuur 7). De voorjaarstrek speelt zich af tussen half februari en half april, in sommige voorjaren iets later.

Figuur 7. Trend van de Keep (niet-broedvogels) in Nederland (links) en Gelderland (rechts), gebaseerd op het Punt Transect Tellingen (PTT)-project. Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten; beginjaar altijd op 100), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn).

Hoewel de Keep in het gehele land als overwintelaar kan opduiken, springt Gelderland er in positieve zin uit. De soort wordt hier in relatief hoge aantallen aangetroffen, met name op de Veluwe en ook wel in de Achterhoek en de omgeving van Nijmegen (zie figuur 8). Lokaal in Drenthe en Zuidoost-Groningen worden soortgelijke concentraties aangetroffen, maar in andere delen van het land is het voorkomen grilliger (Sovon 2018). Tijdens de PTT-tellingen in Gelderland in de winter van 2024-2025 werden 1.077 Kepen geteld. Dat is meer dan twee keer zoveel als in de voorgaande twee seizoenen. Het is wel fors minder dan in 2021-2022 toen maar liefst 2.012 exemplaren werden geteld. Verreweg de meeste Kepen zaten in 2024-2025 in overige gebieden. De relatieve aantallen waren in ANLb-gebieden hoger dan in referentiegebieden (resp. 4,2 en 1,1 ex. per 100 telpunten). In het vorige seizoen was dit andersom.

Figuur 8. Waarnemingen van Kepen in Gelderland in de winter van 2024-25 verricht tijdens tellingen in het kader van de ANLb-monitoring.

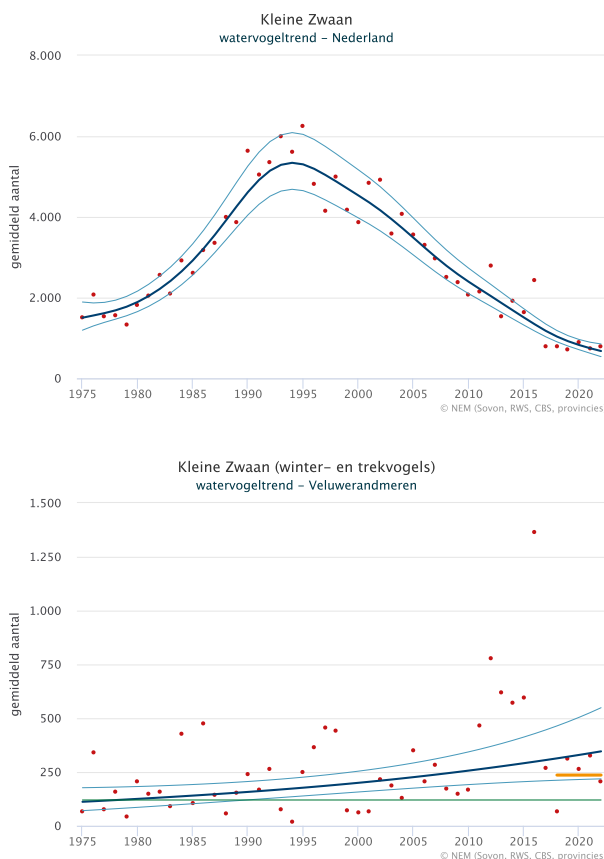
Kleine Zwaan

Kleine Zwanen arriveren vanaf oktober in ons land en vertrekken weer in februari of maart, tegenwoordig in toenemende mate al in december en januari. De eerst aangekomen vogels zoeken grote open wateren op, vooral het Lauwersmeer, Veluwemeer en IJsselmeer. Hier foerageren soms meer dan 1.000 Kleine Zwanen op waterplanten (fonteinkruiden). Wanneer deze voedselvoorraad eenmaal is uitgeput, verkassen ze naar boerenland. Daar foerageren ze op oogstresten (suikerbieten, aardappelen, maïs) en op gras. De Kleine Zwaan zoekt zijn voedsel liever in cultuurgrasland dan in extensief beheerd grasland, dat meestal te ruig of te schraal is als foerageergebied. Geïnnundeerde graslanden (bijv. bij overstroming van uiterwaarden) worden geprefereerd boven droog grasland (bij inundatie worden ook worteldelen in de bodem bereikbaar).

Sneeuw en vorst zorgen voor enige verplaatsingen binnen het land, met meer nadruk op de zuidwestelijke helft. De landelijke aantallen namen vanaf 1975 eerst toe, maar vanaf 1995 weer af (zie figuur 9). De afname hangt samen met tegenvallend broedsucces: het aandeel jongen in de wintergroepen is al vele jaren relatief laag. De vogels blijven bovendien steeds korter in ons land pleisteren. Desondanks overwintert soms de helft van de Noordwest-Europese populatie in Nederland. Het geschatte maximum komt tegenwoordig uit op 3500-11.100 exemplaren (periode 2016-21).

De landelijke verspreiding van de Kleine Zwaan in Nederland is verre van gelijkmatig, met zelfs tussen de waterrijke gebieden grote verschillen. De deels in Gelderland en deels in Flevoland gelegen Randmeren en dan vooral Wolderwijd, Nuldernauw en Nijkerkernauw, behoren tot de reguliere overwinteringsgebieden en worden met een krimpende landelijke populatie relatief steeds belangrijker. Er is daar namelijk, in tegenstelling tot het landelijke en provinciale beeld, sprake van een significante toename (vooral sinds 2010-2011), hoewel de aantallen in de laatste vier seizoenen op een lager niveau liggen. Gezien de landelijke trend maakt dit dat Gelderland (samen met Flevoland) een steeds belangrijkere provincie wordt voor deze soort.

Buiten de genoemde kerngebieden in Gelderland wordt de soort alleen lokaal in kleinere aantallen aangetroffen (figuur 10), voorheen kwam de soort bijvoorbeeld veel talrijker voor in het Rivierengebied. De watervogeltellingen in de winter van 2024-2025 in Gelderland laten zeer lage aantallen zien, ook bij de Randmeren. In de watervogeltellingen werden alleen in januari 2025 acht exemplaren vastgesteld.

Figuur 9. Trend van de Kleine Zwaan (niet-broedvogels) in Nederland (linksboven), Gelderland (rechtsboven) en Veluwerandmeren (linksonder; deels vallend in Gelderland en deels in Flevoland), gebaseerd op het Landelijk Meetnet Watervogels (seizoen juli tot en met juni). Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (donker gekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijn). De oranje lijn geeft het gemiddelde aantal in de laatste vijf seizoenen weer. De groene lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

4. Conclusies en aanbevelingen

In de winter van 2024-2025 zijn voor de negende keer op rij wintervogels geteld in het kader van het ANLb-monitoringprogramma van de provincie Gelderland. De tellingen maken onderdeel uit van een langlopende winter- en watervogelmonitoring. De volgende bevindingen uit de winter van 2024-2025 springen het meeste in het oog:

De streefaantallen van getelde PTT-punten (400) werden in ANLb-gebied net gehaald (404 onderzochte telpunten). Het aantal onderzochte referentiepunten is licht afgenomen, maar ligt nog wel ruimschoots boven de 400 (449 onderzochte telpunten). De PTT-inspanning was gericht op het geteld krijgen van routes in cultuurland die vorige jaar niet geteld waren. Vooral het aantal telpunten in “overig” gebied is toegenomen. Veel nieuwe telpunten liggen weliswaar in cultuurland, maar voldoen niet aan de criteria voor ANLb-telpunt noch aan die van referentie-telpunt. Dit is een aandachtspunt voor de werving in het komende seizoen, meer telpunten die kwalificeren als ANLb-telpunt of referentietelpunt.

Aan de oproepen om tijdens watervogeltellingen meetsoorten nauwkeurig op kaart in te tekenen is weer op grote schaal gehoor gegeven door de vrijwillige tellers. De meeste waarnemingen van Blauwe Kiekendief en Goudplevier zijn op locatieniveau vastgelegd dat geldt ook voor de Kleine Zwanen in ANLb- of referentiegebieden. Ook van de zes extra soorten uit de watervogelmonitoring (Wilde Zwaan, Kolgans, Toendrarietgans, Smient, Kievit en Wulp) werden de meeste waarnemingen op locatieniveau ingevoerd.

Goudplevieren en Kleine Zwanen worden vooral gevolgd met het Watervogelmeetnet. De meeste Goudplevieren zaten in “overige gebieden” en daarna in ANLb-gebieden. De soort ontbrak in referentiegebieden. De totale aantallen lagen beduidend lager dan in het vorige winterseizoen. Sinds de start van deze monitoring in 2016-2017 zijn de aantallen in ANLb-gebieden sterk afgenomen, maar in “overige” toegenomen. Sinds de start van deze monitoring in 2016-17 zijn de aantallen Kleine Zwanen laag/nul in zowel ANLb- als referentiegebieden.

Het aantal Blauwe Kiekendieven was dit seizoen lager dan vorige winter zowel in het Watervogelmeetnet als het PTT-project. De dichtheid van Geelgorzen is ten opzichte van het vorige seizoen sterk afgenomen in zowel ANLb-, als in referentiegebieden. De dichtheden in ANLb-gebieden fluctueren enigszins sinds de start van deze monitoring in 2016-17. In referentiegebieden zijn deze afgenomen, met enig herstel in de afgelopen twee winterseizoenen. De dichtheden van Keep zijn iets hoger dan in het vorige seizoen. De aantallen fluctueren sterk sinds de start van de monitoring in 2016-17.

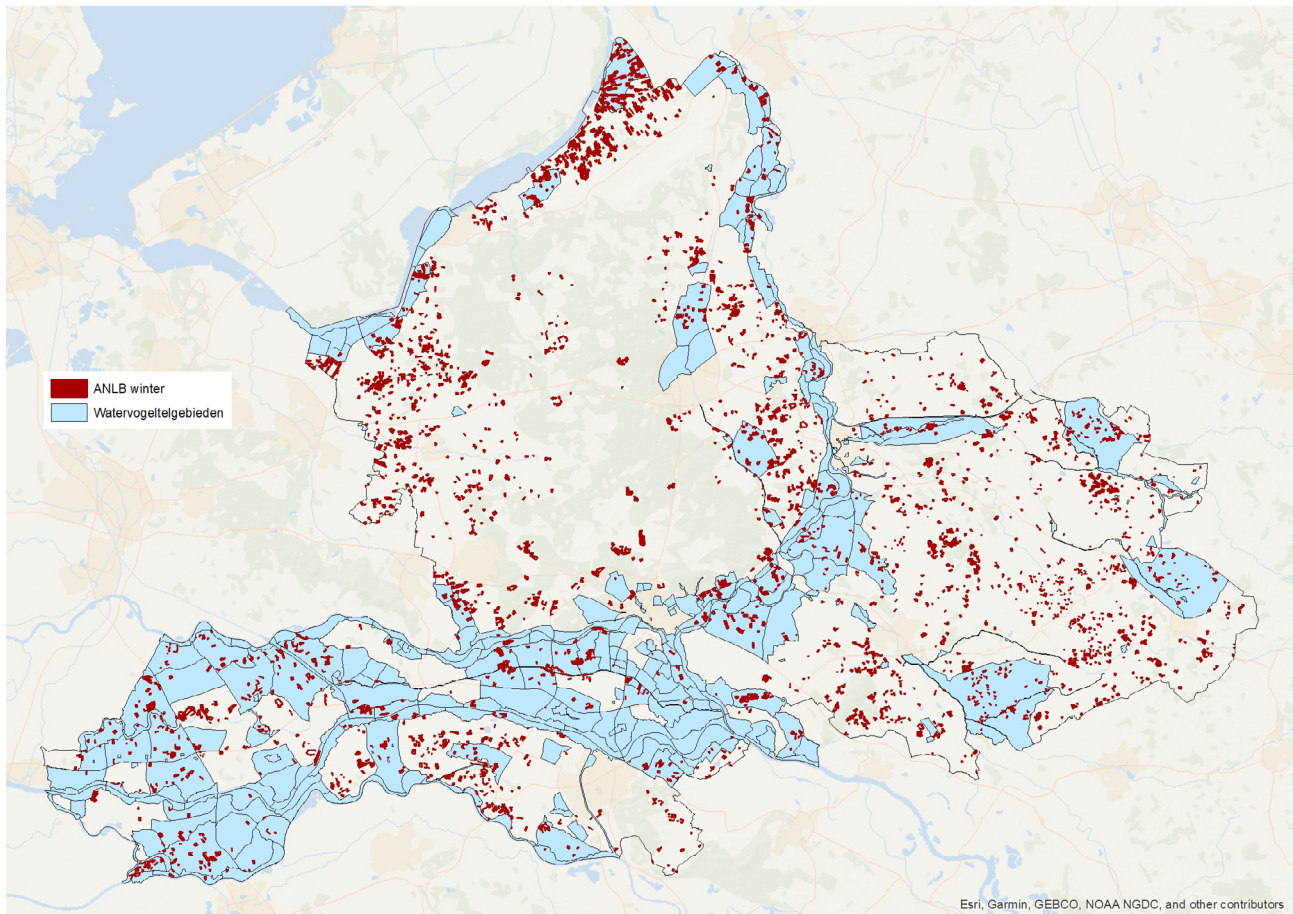
Het is onzeker of bij voortzetting van de monitoring met een langere tijdreeks een analyse voor de huidige vijf meetsoorten wel bruikbare resultaten oplevert. Dit komt doordat de meetsoorten in kleine aantallen voorkomen (Blauwe Kiekendief en Geelgors) geconcentreerd voorkomen in enkele ANLb relevante gebieden (Goudplevier) of buiten relevante gebieden (Kleine Zwaan). Om deze reden wordt sinds vier jaar naar 23 extra soorten en vijf soortgroepen op basis van voedselkeuzes gekeken in het PTT. Voorts worden van zes extra soorten de data uit het Watervogelmeetnet meegenomen.

Literatuur

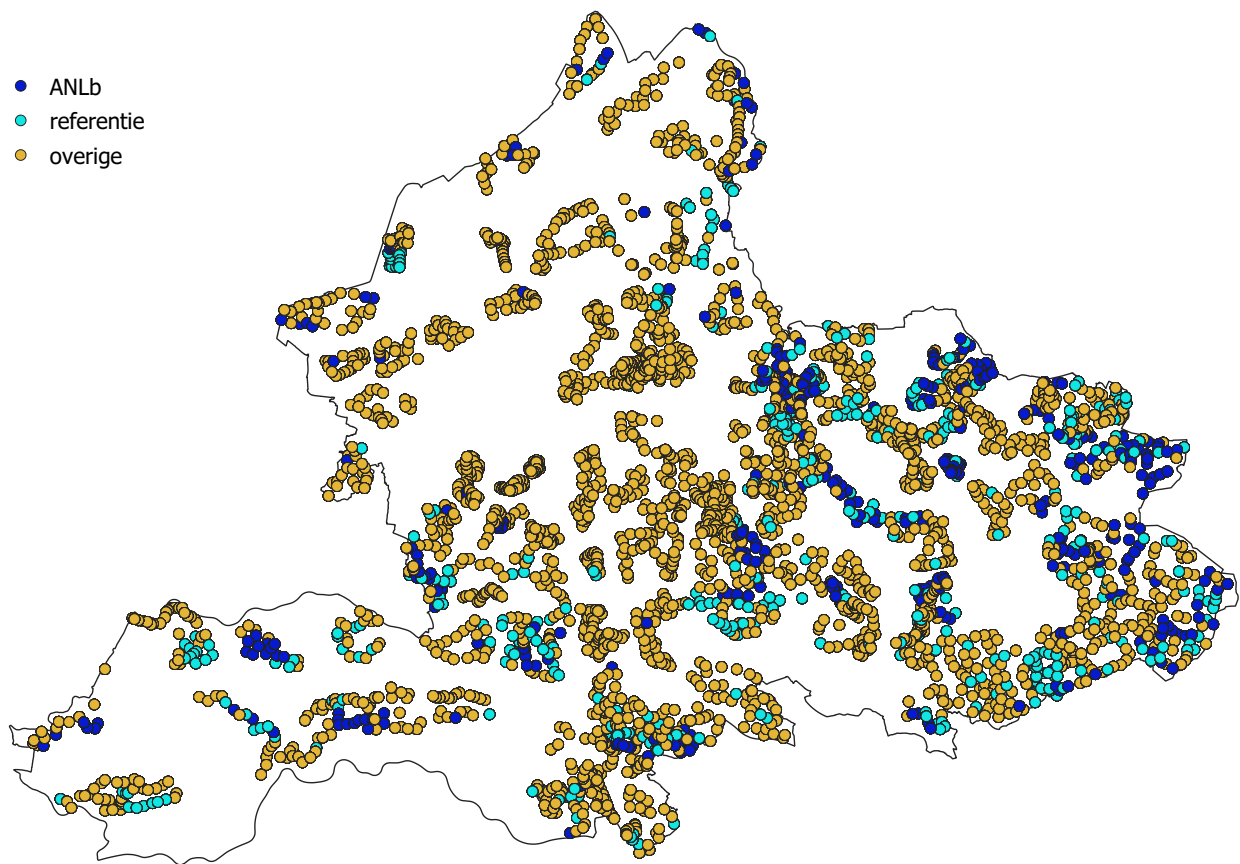
- de Boer P., Voskamp P. & van Rijn S. 2013. Overwinterende Blauwe Kiekendieven in het Limburgse heuvelland: vormen hamsterreservaten een ecologische val? *Limosa* 86: 169-179.
- Hornman M., Koffijberg K. & Louwe Kooijmans J. 2023. Handleiding Sovon Watervogel- en Slaapplaatsmonitoring. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Hornman M., Koffijberg K., van Oostveen C., van Winden E., Louwe Kooijmans J., Kleefstra R. & Soldaat L. 2024. Watervogels in Nederland in 2022/2023. Sovon-rapport 2024/96, RWS-rapport BM24.39. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hornman M. & Slaterus R. 2020. Wintervogels binnen ANLb-monitoringsgebieden in Gelderland in de winter van 2018/2019. Sovon-rapport 2020/21. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R., van Roomen M., van der Winden E. & Tanger D. 2014. Pleisterende Goudplevieren en Kieviten in Nederland. Trends in aantallen en verspreiding sinds de jaren zeventig. *Limosa* 87: 20-32.
- van Kleunen A., van Els P. & Slaterus R. 2020. ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2019/2020. Sovon-rapport 2020/73. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A. 2021. ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2020/2021. Sovon-rapport 2021/50. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A. 2022. ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2021/2022. Sovon-rapport 2022/62. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A. 2023. ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2022/23. Sovon-rapport 2023/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A. 2024. ANLb-beleidsmonitoring voor wintervogels in Gelderland in 2023/24. Sovon-rapport 2024/47. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleyheeg E., Alefs P. & van Els P. 2022. Alternatieve werkwijze voor analyse van de ANLb-beleidsmonitoring van vogels in de provincie Gelderland. Sovon-rapport 2022/42. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Koffijberg K., van Roomen M., Berrevoets C. & Noordhuis R. 2000. Tellen van watervogels in Nederland: verdere ontwikkelingen en integratie vanaf 2000. Sovon-onderzoeksrapport 2000/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- van Manen W. 2013. Winterse Geelgorzen en akkers. *Sovon-Nieuws* 26: 9-11.
- van Manen W. 2018. De Keep. PTT-nieuwsbrief december 2018. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Manen W. & de Jong A. 2024. Handleiding Punt Transect Telling (PTT). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R. 2018. Wintervogels binnen ANLb-monitoringsgebieden in Gelderland in de winter van 2016/17. Sovon-rapport 2018/30. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R. 2019. Wintervogels binnen ANLb-monitoringsgebieden in Gelderland in de winter van 2017/2018. Sovon-rapport 2018/52. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Soldaat L., van der Winden E., van Turnhout C., Berrevoets C., van Roomen M. & van Strien A. 2004. De berekening van indexen en trends bij het watervogelmeetnet. Sovon-onderzoeksrapport 2004/02. Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Teunissen W., van Turnhout C., Soldaat L. & Vogel R. 2015. Monitoring van vogels in de leefgebieden droge en natte dooradering. Sovon-rapport 2015/49. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vervoort M.P.J. & Klaassen R. 2016. Foeragegedrag van overwinterende Blauwe Kiekendieven in Oost-Groningen. *Limosa* 89: 134-153.

Bijlagen

Bijlage 1. Watervogeltelgebieden en PTT-telpunten in Gelderland geteld in 2024-25

Bijlage 1.1. Ligging van in 2024-25 getelde watervogelgebieden en de gebieden met ANLb winterpakketten; de strata ANLb en referentie liggen verspreid binnen deze gebieden en de analyse richt zich op hierbinnen ingevoerde puntwaarnemingen.

Bijlage 1.2. Ligging van in 2024-25 getelde PTT-punten, met met daarbij aangegeven welke punten tot de stata ANLb en referentie behoren, en welke niet (overige).

Bijlage 2. Indeling van meetsoorten en extra soorten in groepen op basis van voedselkeuze

Soortnaam	Meetsoort/extra soort	Groep
Kievit	extra soort	bodemdiereters
Wulp	extra soort	bodemdiereters
Goudplevier	meetsoort	bodemdiereters
Graspieper	extra soort	divers
Kauw	extra soort	divers
Roek	extra soort	divers
Spreeuw	extra soort	divers
Zwarte Kraai	extra soort	divers
Brandgans	extra soort	graseters
Grauwe Gans	extra soort	graseters
Knobbelzwaan	extra soort	graseters
Kolgans	extra soort	graseters
Toendrarietgans	extra soort	graseters
Kleine Zwaan	meetsoort	graseters
Buizerd	extra soort	roofvogels
Torenvalk	extra soort	roofvogels
Blauwe Kiekendief	meetsoort	roofvogels
Holenduif	extra soort	zaadeter
Houtduif	extra soort	zaadeter
Putter	extra soort	zaadeter
Veldleeuwerik	extra soort	zaadeter
Vink	extra soort	zaadeter
Geelgors	meetsoort	zaadeter
Keep	meetsoort	zaadeter
Groenling	extra soort	zaadeter
Kneu	extra soort	zaadeter
Rietgors	extra soort	zaadeter
Ringmus	Extra soort	zaadeter

Bijlage 3. Aantallen extra soorten en soortgroepen in PTT in seizoen 2024-25

In deze tabel staat per stratum (ANLb, Referentie, Overig) en soort aangegeven in welk aantal telpunten de betreffende soort is aangetroffen en welk aantal exemplaren in totaal is aangetroffen.

Soortnaam	ANLb		Ref		Overig	
	Telpunten	aantal vogels	Telpunten	aantal vogels	Telpunten	aantal vogels
Brandgans	18	2804	11	605	40	5734
Buizerd	79	97	96	115	308	361
Graspieper	8	18	6	9	26	91
Grauwe Gans	103	4442	85	5496	326	12134
Groenling	10	14	9	35	37	99
Holenduif	45	389	73	948	192	1098
Houtduif	152	1899	198	2460	882	7330
Kauw	83	1958	132	3131	501	6409
Kievit	9	1189	6	1636	34	9762
Kneu			1	22	4	39
Knobbelswaan	43	351	34	127	93	994
Kolgans	91	14401	82	16872	277	39262
Putter	8	46	7	10	58	385
Rietgors	2	2	3	3	15	18
Ringmus	7	14	2	4	6	48
Roek	40	1056	48	841	100	1860
Spreeuw	61	4058	67	2347	226	6105
Toendrarietgans	6	670	8	286	21	332
Torenavalk	19	19	28	30	49	52
Veldleeuwerik	2	64	3	30	6	13
Vink	133	638	137	505	914	4163
Wulp			1	1	8	525
Zwarte Kraai	214	788	265	1571	956	3569
bodemdiereters	9	2289	8	1650	40	11278
Divers	251	7878	1247	18034	329	7899
graseters	167	22668	160	23386	550	58457
roofvogels	95	119	119	151	344	425
zaadeters	236	3091	1482	14262	287	4023
Alle soorten	364	36045	411	37109	1982	102456
Meetsoorten	18	1128	9	25	124	2073

Bijlage 4. Basisoverzicht jaartotalen watervogeltellingen

Soortnaam	Stratum	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	2022-23	2023-24	2024-25
Blauwe Kiekendief	ANLb	0	2	10	37	10	5	20	20	10
Blauwe Kiekendief	Referentie	3	4	20	14	11	4	9	17	8
Blauwe Kiekendief	Overige	0	0	5	8	10	8	26	24	24
Blauwe Kiekendief	Onbepaald	32	18	7	9	12	6	10	14	8
Goudplevier	ANLb	15478	15437	10841	30775	5122	6574	3521	5358	2824
Goudplevier	Referentie	2507	37	1258	1	19	0	94	0	0
Goudplevier	Overige	1	0	817	0	8712	22401	10889	6137	6251
Goudplevier	Onbepaald	3861	271	102	501	1197	2598	439	3601	319
Kleine Zwaan	ANLb	10	5	2	5	0	0	5	55	0
Kleine Zwaan	Referentie	8	49	1	4	2	2	12	14	0
Kleine Zwaan	Overige	0	0	1731	16	20	15	19	84	6
Kleine Zwaan	Onbepaald	1052	369	2	1222	461	711	305	86	2

Bijlage 5. Basisoverzicht gemiddeld aantal vogels per 100 telpunten in het PTT-project

Soortnaam	Stratum	2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019	2019- 2020	2020- 2021	2021- 2022	2022- 2023	2023- 2024	2024 -25
Blauwe Kiekendief	ANLb	0,9	0,4	0,2	0,8	0,6	0,5	0,7	3	0,7
Blauwe Kiekendief	Referentie	0,5	0,1	0,5	0,6	0	0	0,8	2,9	1,3
Blauwe Kiekendief	Overige	0,5	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	1,3	0,5
Geelgors	ANLb	3,1	1,8	13,4	4,2	7,9	1,8	3,4	6,1	2
Geelgors	Referentie	4,4	2,5	1,4	1,2	0,6	0,7	2,5	1,5	0,2
Geelgors	Overige	0,7	0,6	0,3	0,9	0,8	0,6	2	2	0,6
Goudplevier	ANLb	0	61,5	0	0	0	0	1,1	0	272,3
Goudplevier	Referentie	1,3	1,3	0,3	0	0	0	0	9,9	2,9
Goudplevier	Overige	0	0	0,3	0	0,4	19,2	30	0	40,4
Keep	ANLb	10,8	1,1	12,8	4	15,7	34,9	2,7	3,5	4,2
Keep	Referentie	11,2	6,8	25,2	2	3,5	360,7	3,2	4	1,1
Keep	Overige	45	2,3	72,6	1,5	26,1	10,7	15,8	18,6	43
Kleine Zwaan	ANLb	0	0	0	0	0	0,5	5	1,5	0
Kleine Zwaan	Referentie	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Kleine Zwaan	Overige	0	0	0,2	0	0	37,9	31,8	0	0,04

Bijlage 6. Aantallen extra soorten Watervogelmeetnet in 2024-25**Wilde Zwaan**

Stratum	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	Totaal
ANLb		3							3
Ref									0
Overig	8	1		1	1		2	1	14
Onbepaald	34	4					34	2	74
Totaal	42	8	0	1	1	0	36	3	91

Kolgans

Stratum	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	Totaal
ANLb	2378	2933	480			712	2629	4510	13642
Ref	33194	15362	3129			22	11721	6152	69580
Overig	111820	105058	65540	15	10	2577	50361	81505	416886
Onbepaald	35184	41419	36431	20	29	1332	19237	31003	164655
Totaal	182576	164772	105580	35	39	4643	83948	123170	664763

Toendrarietgans

Stratum	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	Totaal
ANLb		131					2	90	223
Ref	997	1253					1759	705	4714
Overig	365	379	6				94	326	1170
Onbepaald	29	15	3	1		16	196	47	307
Totaal	1391	1778	9	1	0	16	2051	1168	6414

Smient

Stratum	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	Totaal
ANLb	2223	1826	1930	2		936	650	943	8510
Ref	225	329	143	12			248	279	1236
Overig	21948	15538	15052	62	399	6931	10824	18131	88885
Onbepaald	8468	4103	3174	40	47	1867	4446	6348	28493
Totaal	32864	21796	20299	116	446	9734	16168	25701	127124

Kievit

Stratum	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	Totaal
ANLb	2615	2459	581	326	1603	1653	975	2668	12880
Ref	308	1302	193	149	5	1491			3448
Overig	7234	9409	2596	555	5852	6335	22491	24394	78866
Onbepaald	8758	12400	2234	309	5296	2791	4824	5806	42418
Totaal	18915	25570	5604	1339	12756	12270	28290	32868	137612

Wulp

Stratum	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	Totaal
ANLb	137		60	22	18	3	21	5	266
Ref		55	42	7	71	79	11		265
Overig	1503	879	402	99	226	892	1335	2030	7366
Onbepaald	297	103	93	11		8	84	566	1162
Totaal	1937	1037	597	139	315	982	1451	2601	9059

In opdracht van:

 provincie
Gelderland

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

